Чыла эллаге пролетарий-шамыч, ушнызаl

Ленин—Сталин паша верч кучедалаш ямде лий!

Ямде лий

ВЛКСМ МАРОБКОМЫН ОРГАНЖЕ
Адрес: Йошкар-Ола, Совет пӧрт, „Ямде лий" редакций.

ВКП(б) ЦК ПОЛИТБЮРО

ВКП(б) ЦК-ын плевумыштыжо сайлыме ВКП(б) ЦК Политбюро. Политбюро член шамыч: шола гыч—Сталин И. В., кӱшыл рядыште—Андреев А. А., Ворошилов К. Е., Жданов А. А., Каганович Л. М., Калинин М. И. йолташ-шамыч; ӱлыл рядыште—Микоян А. И., Молотов В. М., Хрущев Н. С. йолташ-шамыч. Политбюро членыш кандидат-шамыч: Берия Л. П. да Шверник Н. М. йолташ-шамыч.

ВКП(б) ЦК ПЛЕНУМ

1939 ий 22 мартыште угыч сайлыме ВКП(б) ЦК-н Пленумжо лийын.

Пленум ЦК-н исполнительный органже-шамычым тыгай составаным сайлен:

1) ЦК Политбюро: Андреев А. А., Ворошилов К. Е., Жданов А. А., Каганович Л. М., Калинин М. И., Молотов В. М., Сталин И. В., Хрущев Н. С. йолташ-шамыч.

Кандидат-шамыч: Берия Л. П., Шверник Н. М. йолташ-шамыч.

2) ЦК Секретариат: Андреев А. А., Жданов А. А., Маленков Г. М., Сталин И. В. йолташ-шамыч.

3) ЦК Оргбюро: Андреев А. А., Жданов А. А., Каганович Л. М., Маленков Г. М., Мехлис Л. З., Михайлов Н. А., Сталин И. В., Шверник Н. М., Щербаков А. С. йолташ-шамыч.

ВКП(б) ЦК Пленум ВКП(б) ЦК пелевсе Партийный Контрольный Комиссийын председательжылан Андреев А. А. йолташым сайлен.

ВКП(б)-ын XVIII С'ЕЗДШЕ

17 март. Эр заседанийыште СССР калык озанлык развитийын кумышо пятилетний планже верген В. М. Молотов йолташын докладше почеш прений умбакыже лийын.

Эр заседанийыштак Молотов йолташ заключительный речьым ойлен.

18 март. Эр заседанийыште ВКП(б) уставыште изменений-шамычым кангашаш тӱҥалме. Доклад дене А. А. Жданов йолташ выступатлен. Жданов йолташын докладшым делегат-шамыч пеш кугу вниманий дене колыштыныт.

Вияш лийже гениальный вождь, большевистский партийын, советский калыкын да пӱтынь прогрессивный ден ончыл человечествын шӱмжӧ — мемнан Сталин! — манын Жданов йолташ шке докладшым пытара.

Кас заседанийыште Жданов йолташын докладше почеш прений умбакыже лийын.

Кремлевский Дворецын кугу залышкыже московский пионер ден школьник-шамыч чаплын ошкыл пурат. Йоча-шамыч пеледыш дене ыштыме кугу букет-шамычым кучевыт, пионер-шамычын ужашыже красноармейский формым, молыжо — краснофлотец формым чиеныт. Кидешт модышым кучен, октябренок-шамыч ошкылыт. Балкон галлерейыште пионерский оркестр строитлаш шогалеш. Вер гычышт погалын, с'езд делегат-шамыч пеледше советский детворам саламлат.

Жизверадостный куд йоча—Люся Ионова, Нина Молева, Светик Шейнман, Машина Фуруев, Соня Шипкова, Шура Шпитальник—трибуныш кӱзат да с'ездым коллективно саламлаш тӱҥалыт. Шке юностыштын чыла йывыртымашыже верч, илалаш илыш верч нуно партийым ден Сталин йолташлан пионерский таум каласат.

19 мартыште Жданов йолташын докладше почеш прений умбакыже лийын. Тиде кечынак Жданов йолташын тезисше дене ваштылтыш-шамычым ончаш комиссийым сайлыме.

20 мартыште тӧрлатымаш ден ешартыш-шамычге Жданов йолташын доклад тезисше-шамыч с'ездын пунчалжылан единогласно утвердитлалтыт.

С'езд рӱжге сово кырымаш дене ВКП(б)-ын уставшым у редакций дене утвердитла.

XVIII партс'езд партийын программыжым ваштылтыме шотышто комиссийым ыштен. Комиссий председательлан Сталин йолташым сайлыме. У программа партийын очередной с'ездыштыже утвердитлалтеш.

Центральный Ревизионный Комиссий

1939 ий 22 мартыште Центральный Ревизионный Комиссийын заседанийже лийын.

Центральный Ревизионный Комиссийын председательжылан Владимирский М. Ф. йолташым сайлыме.

С'езд материалым лудына

Ме, шкенан Ленин лӱмеш колхозыштына колхозник-шамыч коклаште с'ездын материалже-шамычым йӱкын лудына.

Сталин йолташын, Молотов ден Жданов йолташ-шамычын докладыштым да пренийыште кутырышо йолташ-шамычын речыштым колхозник-шамыч куанен колыштыт.

Александров Ваня.
Кужмарий НСШ, Ронго район.

20 мартыште ВКП(б)-ын XVIII с'ездшым железнодорожник-шамычын делегацийже саламлен. Делегат-шамыч коклаште йоча-шамыч шукын лийыныт. Нуно президиумлан шке авалтын колтымо подаркым вручитлевыт. Президиумышто: Молотов, Л. М. Каганович, Ворошилов, Сталин да железнодорожник-шамычын йоча-шамычышт. Нуно Сталин йолташлан подарке да пеледыш-шамычым пуэныт.

29

ВКП(б)-ын XVIII С'ЕЗДШЕ

ВКП(б) XVIII С'ЕЗДЕШ САЙЛЫМЕ ВКП(б) ЦЕНТРАЛЬНЫЙ КОМИТЕТЫН СОСТАВШЕ

ВКП(б) ЦК ЧЛЕН-ШАМЫЧ

1. Андреев А. А.
2. Андрианов В. М.
3. Анцелович Н. М.
4. Багиров М. Д.
5. Бадаев А. Е.
6. Бенедиктов И. А.
7. Берия Л. П.
8. Борков Г. А.
9. Буденный С. М.
10. Булганин Н. А.
11. Бурмистенко М. А.
12. Ванников Б. Л.
13. Вахрушев В. В.
14. Вознесенский Н. А.
15. Ворошилов К. Е.
16. Вышинский А. Я.
17. Двинский Б. А.
18. Донской В. А.
19. Ефремов А. И.
20. Жданов А. А.
21. Задионченко С. Б.
22. Захаров С. Е.
23. Зверев А. Г.
24. Землячка Р. С.
25. Каганович Л. М.
26. Каганович М. М.
27. Калинин М. И.
28. Корниец Л. Р.
29. Коротченко Д. С.
30. Косыгин А. Н.
31. Кузнецов А. А.
32. Кузнецов Н. Г.
33. Кулик Г. И.
34. Литвинов М. М.
35. Лихачев И. А.
36. Лозовский С. А.
37. Любавин П. М.
38. Маленков Г. М.
39. Малышев В. А.
40. Мануильский Д. З.
41. Меркулов В. Н.
42. Меркулов Ф. А.
43. Мехлис Л. З.
44. Микоян А. И.
45. Митин М. Б.
46. Михайлов Н. А.
47. Молотов В. М.
48. Никитин В. Д.
49. Николаева К. И.
50. Пегов Н. М.
51. Первухин М. Г.
52. Пономаренко П. К.
53. Поскребышев А. Н.
54. Поспелов П. Н.
55. Потемкин В. П.
56. Рогов И. В.
57. Седин И. К.
58. Скворцов Н. А.
59. Сталин И. В.
60. Тевосян И. Т.
61. Тимошенко С. К.
62. Фадеев А. А.
63. Хрущев Н. С.
64. Шахурин А. И.
65. Шверник Н. М.
66. Шкирятов М. Ф.
67. Штерн Г. М.
68. Щаденко Е. А.
69. Щербаков А. С.
70. Юсупов У.
71. Ярославский Ем.

ВКП(б) ЦК ЧЛЕНЫШ КАНДИДАТ-ШАМЫЧ

1. Алемасов А. М.
2. Антонов Д. И.
3. Арутинов Г. А.
4. Багаев С. И.
5. Бакрадзе В. М.
6. Бирюков Н. И.
7. Бойцов И. П.
8. Вейнберг Г. Д.
9. Власов И. А.
10. Гвишиани М. М.
11. Гоглидзе С. А.
12. Горкин А. Ф.
13. Громов Г. П.
14. Гусаров Н. И.
15. Деканозов Б. Г.
16. Денисов М. Ф.
17. Доронин П. И.
18. Дубровский А. А.
19. Жаворонков В. Г.
20. Жемчужина П. С.
21. Журавлев В. П.
22. Зотов В. П.
23. Игнатов Н. Г.
24. Игнатьев С. П.
25. Искандеров А. Б.
26. Карташев К. К.
27. Кафтанов С. Б.
28. Качалин К. И.
29. Кобулов Б. З.
30. Ковалев М. П.
31. Колыбанов А. Г.
32. Комаров П. Т.
33. Конев И. С.
34. Круглов С. Н.
35. Кулаков П. Х.
36. Локтионов А. Д.
37. Макаров И. Г.
38. Масленников И. И.
39. Мерецков К. А.
40. Невежин Н. И.
41. Никишев И. Ф.
42. Павлов Д. Г.
43. Пальцев Г. Н.
44. Патоличев Н. С.
45. Попков П. С.
46. Попов Г. М.
47. Пронин В. П.
48. Растегин Г. С.
49. Савченко Г. К.
50. Самохвалов А. И.
51. Селезнев П. И.
52. Сергеев И. П.
53. Сердюк З. Т.
54. Смушкевич Я. В.
55. Сосния Л. А.
56. Старостин М. И.
57. Старченко В. Ф.
58. Сторожев Я. В.
59. Фекленко Н. В.
60. Фролков А. А.
61. Хохлов И. С.
62. Чарквиани К. Н.
63. Черноусов Б. Н.
64. Чуянов А. С.
65. Шагимарданов Ф. В.
66. Шапошников Б. М.
67. Штыков Т. Ф.
68. Ярцев В. В.

ВКП(б) XVIII С'ЕЗДЕШ САЙЛЫМЕ ЦЕНТРАЛЬНЫЙ РЕВИЗИОННЫЙ КОМИССИЙЫН СОСТАВШЕ

1. Абдурахманов А.
2. Андриенко А. А.
3. Аношин И. С.
4. Бойцов В. И.
5. Булатов В. С.
6. Вагов А. В.
7. Владимирский М. Ф.
8. Волков А. А.
9. Грекова Н. Г.
10. Денисенко В. М.
11. Дукельский С. С.
12. Игнатьев С. Д.
13. Изотов Н. А.
14. Кабанов А. Ф.
15. Канунников М. Я.
16. Квасов М. Е.
17. Киселев В. А.
18. Киселев К. В.
19. Кривонос П. Ф.
20. Кудрявцев А. В.
21. Кузнецов И. А.
22. Кузнецов Ф. Ф.
23. Кулиев Т. И.
24. Кулатов Т.
25. Курбанов М.
26. Лаврентьев П. В.
27. Линкун Н. И.
28. Лобанов П. П.
29. Лукин С. Г.
30. Любимов А. В.
31. Мельников А. Н.
32. Мишакова О. П.
33. Мищенко Г. К.
34. Москатов П. Г.
35. Муругов И. В.
36. Огородников Г. П.
37. Пирузян А. С.
38. Протопопов Д. З.
39. Саджая А. Н.
40. Силкин Г. П.
41. Скрынников С. Е.
42. Смирнов П. В.
43. Степаненко И. Л.
44. Суслов М. А.
45. Тарасов С. Н.
46. Ундасынов Н.
47. Худай-Бергенов А.
48. Цанава Л. Ф.
49. Чубин Я. А.
50. Шаталин Н. Н.

21 мартыште с'езд шке пашажым пытарен

С'ездын 21 мартысе заключительный заседанийже Андреев йолташын председательствоватлымыже дене лийын.

Мут Шверник йолташлан ВКП(б) Центральный Комитет член-шамычым, ВКП(б) Центральный Комитет членыш кандидат-шамычым, Центральный Ревизионный Комиссий член-шамычым сайлымын результатшым огласитлашлан пуалтеш.

ВКП(б) XVIII с'ездын ончылнаш паша радамже мучашке шуын. С'ездын пашаже пытен.

Андреев йолташ партийын XVIII с'ездшым петырмылан увертара.

„Виян лийже мемнан чапле большевистский партий!"

„Виян лийже Сталин йолташ, ура!"—кычкыралеш Андреев йолташ.

Нигунам лийдыме виян да куатле овацийыш куснышо рўжге сово кырымаш. Пўтынь зал, шогалын, Сталин йолташым, ВКП(б) Сталинский Центральный Комитетым саламла, чарныде „ура!" кычкырымаш, национальный йылме-шамыч дене возглас:

„Виян лийже Сталин йолташ!"

„Великий Сталинлан—ура!"—залыште куатле кўдырчыла мўгыра. Единый порыв дене охватитлалтше с'езд делегат-шамыч „Интернационалым" мурат.

XVIII с'езд шке пашажым пытарен.

ВКП(б)-ын XVIII с'ездшылан Молотов йолташ мо нерген докладыватлен

I. Кокымшо пятилеткын итогшо

„Тыланда ончаш,—Молотов йолташ шке докладшым тўҥалеш,—СССР-ыште калык озанлык развитийын кумышо пятилетний планже пумо". Молотов йолташ тиде планын калык озанлык нöлталтмашын, культура нöлталтмашын, калыкын благосостоянийже нöлталтмашын гигантский программыже улмо нерген ойла.

Тўҥ шотышто социализмым ыштен, мемнан элна ончык кая. СССР уже развитийын у полосашкыже, классдыме социалистический обществым строитлыме да социализм гыч коммунизмыш постепенно переходитлыме полосашке пурен. Кумышо пятилетний план тиде великий задачым шуктымаште ик эн важный этап лиеш. Ме шкенан ончылан сложный да нелэ задача-шамычым шынденна. Но ме нуным кокымшо пятилеткын задачыже-шамыч шуктымо семынак шуктена.

Кокымшо пятилетка жапыште оласе да ялысе чыла озанлык социалистический лийнныт.

Мемнан дене ынде предприятий-шамычым частный кучышо-шамыч уке улыт. Кулак-шамычат мемнан ынде уке улыт. Тыгеже, значит, мемнан дене уже айдеме айдемым эксплоатироватлымаш уке да лийыважат огеш керт.

Мемнан ынде кок класс: коммунизмым дружно строитлыше пашазе класс да кресаньык класс улыт. Мемнан интеллигенцийна советский обществын пайдажлан умственный паша дене заниматла.

Кузе вара ме мыланна велэ огыл, но и чыла человечествылан кугу значенийым иметлыше тиде успехым шуктен кертынна?

Первый причина тыште: ме калык озанлыкын технический переустройствыжым (реконструкцийжым) ыштен пытаренна. Тиде мемнан у техникына, у, усовершенствоватлыме машина-шамычна улмым, мемнан дене у завод-шамыч тошто деч чапле улмым ончыкта. Шўйым руымо гай, нефтьым да торфым лукмо гай нелэ паша-шамычым кызыт машина-шамыч ыштат.

Кокымшо пятилеткыште промышленность шотышто стальын, машина-шамычын, нелэ промышленностьын моло продукцийжым почти кокыгат пелэ гана кугемден улына. Лач чугун, шўй, нефть лукмо план велэ темыде кодалтын. Ткань, обувь да потреблениййын моло предмет-шамычын производствышт кок гана кугемынят гынат, но тиде планыште ончыктымо деч шагал лийын.

Широкий потреблениййын предметше-шымычын пеш эркын кушмышт пешак важный причина дене умылтаралтеш. Паша тыште: международный обстановкын пеш напряженный улмыжлан лийын мыланна оборонный промышленностьым пеш вашке виянгдаш логале. „Зато ме,—манеш Молотов йолташ,—эн агрессивныйрак империалист-шамычым СССР шотышто ўҥгышырак лияш заставитлышна".

Ял озанлыкын общий продукцийжат иктат пелэ гана шукемын. 1937 ийыште урожай 7 миллиардат 340 миллион пуд лийын—план утыж дене темын.

Кўртньö корно транспорт шупшыктымаште вичияш планжым 4 ийыште утыж дене темен, автомобильный ден воздушный транспорт шарлен. Лач вўд транспорт гына почеш кодын.

Умбакыжым Молотов йолташ калыкын благосостоянийже да шемер-шамычын культурный уровеньышт нöлталтме нерген ойла.

Тыште эн ончычак кокымшо пятилеткыште широкий потреблений предмет-шамыч производствын кок гана шукеммыже нерген ойла. Пашадар тоже кок гана кугемын. Государствын просвещенийлан да здравоохраненийлан расход кум гана утла шукемын.

Кажне колхозный суртлан кокымшо пятилеткыште окса пумаш $3^{1}/_{2}$ гана кушкын.

Культурын кушмыжо нерген тыгай факт-шамыч ойлат. Начальный ден средний школлаште тунемше-шамыч количество 21,3 миллион гыч 29,4 миллион марте кушкын. Мемнан высший учебный заведенийлаште Германийысе, Английысе, Францийысе, Италийысе да Японийысе вузлаште тунемше-шамычым пырля ушымо деч шуко ен тунемыт.

(Умбакыже 3-шо страницыште.)

ВКП (б) - ын XVIII С'ЕЗДШЕ

ВКП(б)-ын XVIII С'ЕЗДШЫЛАН МОЛОТОВ ЙОЛТАШ МО НЕРГЕН ДОКЛАДЫВАТЛЕН

УМБАКЫЖЕ

Ме кокымшо пятилеткын успехше дене моктанен кертына. Но тиде успех-шамыч, Молотов йолташ ушештара, шке толын огытыл, а ме нуным капиталистический эл-шамычын колтымо шпион ден вредитель-шамыч ваштареш кучедалмашыште шуктен кертын улына.

Ме фашизмын службышто кайше троцкистско-бухаринский шакше бандым шалатышна.

II. СССР-ын тӱҥ экономический задачыже

Мемнан промышленность вес элласе деч шуко гана писын кушкеш. Мемнан эн совершенный машина, механизм, оборудований-шамыч шуко улыт. Производство техника дене ме капиталистический эл-шамычым поктен шуын, эртен каен улына.

Но икте, эн важный шотышто, ме южо капиталистический эл-шамыч деч почеш кодына. Нунын деч экономический шотышто вараш кодына.

Мутлан, мемнан элыште идалык мучко лукмо шӱйым, получатлыме стальым, ямдылыме кагазым кажне еҥлан пайлен, мыняре логалмым шотлаш гын, то эша кызыт шӱят, сталят, кагазат, тыгак ткань, обувь да моло сату кажне чонлан, мутлан США-се, Францийысе деч шагал логалеш.

Молотов йолташ тыгай цифр-шамычым приводитлен. Сталь кажне чонлан, логалеш: Америкыште—397 килограмм, Германийыште—291, Английыште—279, а СССР-ыште кызыт эша 105 килограмм велэ.

Мемнан Советский элна кызытсе положений дене мирытлен кертеш мо? Уке! Нигунамат миритлен огыл да ок миритле!

Большевик-шамыч капиталистический эл-шамычым технический да экономический отношенийыште поктен шуын эртен каяш задачым шынденыт. Керекмогай вес элысе деч мемнан машина-шамычна шуко лийышт, кажне еҥлан чугун, сталь, шӱй, кагаз, обувь да моло сатуат шуко логалже.

Первой нелэ задачым—техника шотышто ончыл капиталистический эл-шамычым поктен шуын, эртен каяш—ме решитлен улына.

Кокымшо задача кодын. Тидат пеш нелэ задача, но ме тудым шуктена. Вет ме коммунизмыш каена. А коммунизм годым продукт шамыч утыж дене лийман. Тидлан мом ышташ кӱлеш? Шуко производитлаш, а тидлан—пашам эше сайын ышташ кӱлеш. Чугун производство дене Английым поктен шуашлан кажне ийын 25 миллион тонным левыкташ кӱлеш. Германийым поктен шуашлан кажне ийын 40—45 тонным, США-м поктен шуашлан 50—60 миллион тонн чугуным левыкташ кӱлеш.

Тунам ме чугун производство дене тиде капиталистический эл-шамычым поктен шуына. Тыгак шӱй, сталь, ткань, моло шотыштат пашам шуко ыштышаш улына.

Капиталист-шамычым соревнованийыште сеҥашлан жап 10—15 ий наре, эша 2—3 пятилетка кӱлеш, шуко да настойчиво пашам ышташ логалеш, но сеҥымаш мемнан лиеш.

III. Калык озанлыкын умбакыже нӧлталтме план

Кумышо пятилетний план первой да кокымшо пятилеткын продолженийже улеш. Тудат СССР-ым умбакыже индустриализироватлымашке виктарыме. Кумышо пятилетний планыште тӱҥ вниманийым нелэ да оборонный индустрийлан ойрымо.

Мемнан шуко заводна, фабрикна, кӱртньӧ корнына топливо, сырье запасым огыт иметле ыле гын, умбакыже пашам нормально ыштен да развиваялтын огыт керт ыле. Но ынде мыланна текущий запас-шамыч шагалын чучат, мыланна топливын, электроэнергийын, продозольствийын, промышленный сату-шамычын государственный резервыште кӱлыт.

Вич ийыште мыланна кугу задача-шамычым шукташна кӱлеш. Кумышо Сталинский пятилеткыште ме машиностроенийым, электроэнергий вырабатыватлымашым, химический промышленностьым, качественный сталь-шамыч левыктымашым чот виянгдена.

Ме машиностроенийым чот кумдангдена. Мыланна тӱрлӧ машиностроений ок кӱл, ме мировой техникын главный достиженийыштыже шогышо передовой машиностроенийым развиватлаш тӱҥалына. Ме просто станок-шамычым огыл, а техника шотышто совершенный, кӱкшӧ производительностян станок-шамычым—автомат ден полуавтомат-шамычым производитлаш тӱҥалына.

Кумышо Сталинский пятилеткыште топливный промышленность чот развиватлалтеш. Электростанций да энергооборудований производство строитлымаш кушкеш. Промышленностьын нине отраслььышт моло отрасль-шамыч деч почеш ынышт код, а нуныя деч ончыч кайышт манын тыршаш кӱлеш.

Топливым мӱндыр вержла гыч шупшыкташ огыл манын, мыланна шӱй лукмышым Подмосковный бассейныште, Уралыште, Дальний Востокышто, Средний Азийыште виянгдаш верештеш.

Мыланна Волга ден Урал коклаште у нефтяной базым—„Второй Бакум" ышташ логалеш. Ме мланде йымалысе шӱй газификацийым, природный да промышленный газым лукмашым кумдан шарена. Ме вич ий коклаште средний мощностян шуко электростанцийым, теплостанцийым, средний да изи гидростанций-шамычым строитлена.

Вич ий коклаште ме широкий потреблений сату производствыжым, пищевой промышленностьым, строительный материал производствым эше утларак кумдангдена.

Кумышо Сталинский пятилеткын мучашыштыже ме 8 миллиард пуд пырчым погаш тӱҥалына. Хлопок, кукуруз, йытын, подсолнечник, кыне, каучуконос, новолубяный-шамыч культурын урожайыштым погымаш кугемеш. Кугу ола-шамыч йыр паренге ден овощный плантаций да животноводческий ферма-шамыч ыштaлтыт.

Ял озанлык эше утларак уэмеш, тудо шуко машина, трактор-шамычан лиеш, агротехника саемеш. Ял озанлыкым нӧлталмаште кугу рольым Всесоюзный ял озанлык выставка модшаш.

Калык озанлыкын кугун нӧлталтмашыже мемнан транспорт ончылно у требованийым выдвигатла. Кумышо Сталинский пятилеткыште мыланна 11 тӱжем километр наре у кӱртньӧ корно-шамычым ыштыман, 8 тӱжем километр кутышан кокымшо корным ыштыман, 1840 километран кӱртньӧ корным электрифицироватлыман.

(Мучашыже 4-ше страницыште).

ВКП(б)-ын XVIII С'ЕЗДШЕ

ВКП(б)-ын XVIII С'ЕЗДШЫЛАН МОЛОТОВ ЙОЛТАШ МО НЕРГЕН ДОКЛАДЫВАТЛЕН

МУЧАШ

Моло тӱрлӧ транспорт-шамычат шке пашаштым шукылан саемдат. Водный транспортлан вниманий поснак ойыралтеш. Тудо кокымшо пятилетний планым темен огыл. Северный Морской корно нормально коштшо морской магистральыш савырна.

Кызыт эше шенгелан кодшо связят тунам пашажым саемда.

Кумышо пятилетний планыште у строительство паша кумдан шарла. Вич ий жапыште ончычсо кок пятилеткысе деч, нырля налмек, у предприятий-шамыч утларак строитлыме лийыт.

Кумышо Сталинский пятилеткыште утларак шолдыра стройкылан „Кокымшо Баку", Куйбышев ола районышто мощный кок гидроэлектростанций, морской ден океанский судостроительный завод-шамыч шотлалтыт. Кумышо пятилеткыште Московский ден Горьковский автозавод, Магнитогорский металлургический комбинат-шамыч йӧршын ыштен шукталтыт. Шӱдӧ дене огыл, а тӱжем дене у шолдыра, средний да кугу огыл промышленный предприятий-шамыч стройыш пурат.

Ял озанлыкыште у 1.500 машино-тракторный станций лиеш. Вахш, Колхида, Невинномысский канал, Мургабский оазис гай шолдра мелиоративный да ирригационный сооружений шамыч строительство шукталтеш.

У завод ден фабрик-шамыч предприятийлан сырье улшан да промышленность начар шарлыше верлаште ыштaлтыт.

Мемнан элын вичияш развитий планже почеш национальный республиклаште да областьлаште озанлык ден культур шот умбакыже вӧлталтшаш улыт.

Молотов йолташ, вашке строитлаш чыла мерым приложитлаш кӱлмӧ нерген ойла. Тӱҥ шотышто средний да кугу огыл предприятий-шамычым строитлаш кӱлеш. Калыкын средстважым аралаш кӱлеш, калыкын кажне кумыржым сайын кучылтман.

Ме ынде техникым капиталистический элласе деч сайын кучылтын моштена. Мемнан электростанций, кӱртньӧ корно, трактор-шамыч пашам нунын деч производительныйын ыштат.

Паша производительностьым умбакыже вӧлталташ верч кучедалмашым виянгдаш кӱлеш.

Ме пашаште критикым луштарышаш огынал, а виянгдышаш улына. Большевистский критика ден самокритика деч посна паша успех лийын ок керт. Критика—сеҥымашым ышташ вийым мобилизоватла.

IV. Шемер-шамычын материально-культурный уровеньыштым умбикыже нӧлталмаш план

Мемнан дене безработица жап, кресаньык-шамычын шужен да йӧсланен илыме жапышт шукертак эртеныт.

Мемнан эл тыгай положений гыч йӧршынлан лектын. Советский Союзысо шемер-шамычын илышышт ий еда зажиточный да сай лиеш.

Пашазе, кресаньык-шамычын да интеллигенцийын доходышт иктат пелэ гана утараклан кугемеш. Тидын дене пырля рынкыш калыклан ситыше сату лукталтеш.

Доход ден потреблений кушмаш ялыште ола деч икмынярлан кӱшнӧ лийшаш.

Кумышо пятилеткыште советский государство шемер-шамычын культурно-бытовой обслуживанийыштлан расходым ятырлан кугемда. У больница, саваторий, ясле, йоча сад-шамыч лийыт. Жилищный строительство виянгдалтеш. Ола ден промышленный центр шамычын благоустройствышт шотышто кугу паша шаралтшаш, 50 олаште у водопровод-шамычым, 45 олаште—канализацийым, 8 олаште—трамвайым проводитлымаш ончыкталтеш.

Кумышо пятилеткыште олаште всеобщий средний обучанийым шукташ да ялыште всеобщий семилетний обучанийым завершитлаш задача шындалтын.

Кумышо пятилеткын мучаштыже начальный, средний школлаште 40 миллион утла йоча-шамыч тунемаш тӱҥалыт.

Вузлаште да втузлаште тунемше-шамыч 650 тӱжем марте шуэш.

ФЗУ школлаште да моло курслаште тӱрлӧ специальность дене 8 миллион квалифицированный пашазе-шамыч ямдылалтыт.

Театр, кино, клуб, библиотека, культур пӧрт, научный учреждений-шамычын сетьышт кушкеш. Советский наукылан путырак благоприятный йӧн-шамыч почылтыт.

Умбакыже Молотов йолташ, кумышо пятилетний планын мемнан эл ончылно выдвигатлыме кугу задача—умственный труд ден физический труд коклаште ойыртышым пытарыме нерген кутырмашке кусна.

V. Кумышо пятилеткын значенийже

Советский Союзышто социалистический общественым тӱҥ шотышто ыштен шуктымо. Мемнан эл умбаке, ончыко, коммунизмыш кая. Кызыт СССР-ын основной задачыже—капитализм дене экономический соревнованийым пӱтынь линий мучко тӱҥалаш. Капиталистический эл-шамычым экономически ончылтен каяш кучедалаш.

Ме тиде соревнованийыш шкенан внутрений вийна-шамычлан ӱшанен, мемнан сеҥымашланна ӱшанен каена, — манеш Молотов йолташ.

Капиталистический эллаште развитийын шкенжын внутренний вийжылан ӱшан шукертак йомдаралтын. Садланак вет тушто иктышт—кӱзӧ дене, весышт—кидыштышт мечь дене еҥ мланде верч хищникла кучедалыт. У империалистический война уже кая да пеш кумдан шарлен.

Мемнан дене СССР-ыште событий вӧлталтмаш еҥ мландым шупшын налме шотеш огыл, а шуко калык-шамычын шкенныштын общий пашалан дружный пашашт шотеш ончык кая.

Молотов йолташ теве мо нерген ойла: кумышо Сталинский пятилетний план—тиде великий вий. Пашам план почеш ышташ—значит мом да могай цельлан ыштымашым палаш. Мемнан дене принииматлыме планым шуктымаш шемер-шамычын честь пашашт лийын.

Мемнан план уло тӱнясе шемер-шамычлан кугу значенийан. Мемнан кажне сеҥымашна, кажне ончык каймашна вес элласе изана-шамычым угнетатель ваштареш кучедалаш тарвата.

Капитализм тӱрлӧ ценность-шамычым шагал огыл накопитлен, но уже тидым шкенжын интересыжлан кучылт ок керт, тудо наукым, культурым душитла. Мемнан элыште йӧршеш вес паша, кушто наука нелеш, кушто культурым ценитлат да виянгдат. Мылanна ончычсо культурный наследствийым вийым чаманыде изучатлаш кӱлеш. Тудым серьезно да келгын палаш кӱлеш. Тыге „шуко курым мучко еҥ-шамычын трудышт дене ыштыме кермыч-шамыч калыкын илышыжлан удобный, просторный, волгыдо да кече дене темыме у зданийым ышташ кӱлеш".

Умбакыже Молотов йолташ кумышо пятилетний планым темымаште советской интеллигенцийын кугу рольжо нерген ойла.

„Кумышо пятилеткын знамяжым,—Молотов йолташ ойла,—миллион дене пашазе-шамыч, шуко миллион шемер-шамыч шке кидышкышт налыт. Мемнан ончыко коммунизмыш каймашын генеральный линийжым мыланна Ленин—Сталин партий, мемнан большевистский с'езд, мемнан Сталин ончыкта! (Овацийыш кусныщо рӱжге кужу жап сово кырымаш. Чыланат шогалыт, „ура" йӱк. Сталин ден Молотов йолташ-шамычлан приветственный йӱк-шамыч).

Кайык кече вашеш

Тений зоологий дене ме кайык-шамыч классым тунемна. Мыланна учительын ойлымекыже чыла раш лие: вет ме кайык-шамычым локтылына гын, нееш кугун йоҥылыш лийына. Нуно ял озанлыклан кугу пайдам пуат.

Изием годым мыят шуко кайыкым локтылынам. Тӱчашым шындемат, нуно мыйын кидыш логалыт ыле.

Ынде мый тыге ом ыште, кайык-шамычын кугу пайда пумышт нерген моло йолташем шамычланат умылтараш тӱҥалам.

Мылaнем гын, ынде кайык шамыч ӧпкӧлен огыт керт, мый кум омартам ыштенам.

Шахтарин Федя.

У-Тор'ял НСШ.

* * *

Мый природым пеш йӧратем. Кузе от йӧрате, вет тудым тӱрлӧ кайык-шамыч сылнештарат. Адак мый нунын пайда пумыштымат ом мондо.

Йоча-шамыч, кайык-шамычым аралаш кӱлеш. Мый гын, нуныланкум омартам ыштенам да эше иктым ыштем.

Шашкин Савю.

Великополь средний школа, Оршанка район.

Н. В. ГОГОЛЬ

Шочмыжлан 130 ий темме вашеш

Великий русский писатель Николай Васильевич Гоголь 1809 ий 31 мартыште Украиныште, Сорочинца местечкеш, мелкопоместный дворянин ешеш шочын.

Н. В. Гогольым йочаж годым „Никоша" манын лӱмденыт. Тудо йочаж годымак лудаш, возаш, стихым сочинятлаш тунемын. Ачаж ден аваже Гогольым образованныйым ышташ тыршеныт. Гоголь эн ончыч семинарист дене тунемын, варажым Полтавыш, уездный училищыш колтен улыт. „Никоша" тыште кужун тунемын огыл. Родительышт тудым Нежинский гимназийыш колтеныт.

Гоголь тунемаш пеш способный улмаш гынат, начар тунемын, йолташ-шамычше да учитель-шамычше денат йелшен илен огыл. Самостоятельно лудмыжо дене, гимназийыште тунеммыж дечат утларак шинчымашым налын. Тудо у литературым эре ончен, утларакше Пушкинын возымыжым йӧратен.

20 ияш Гоголь, Нежинский гимназийым тунем пытарымек Петербургыш каен. „Литературный газетышке" пурышо южо пашаже тудлан Жуковский поэт дене палыме лияшыже йӧным ыштен. Тудын гоч Гоголь литературный кругыш ушнен. Пушкин дене палыме лийын.

Гогольын первой произведенийжылан—„Вечера на хуторе близ Диканьки" шотлалтеш. Тиде повестьым родной калык йӧратен лудын. Гогольын первой возымо повестьлаштыже—крепостной Российын мрачный действительностьшым чын ужшо, ончыкылык великий реалист лийшашыже койын.

„Вечера на хуторе близ Диканьки" деч вара писатель Гоголь у да у произведений-шамычым воза. „Записки сумасшедшего", „Миргород", „Нос", „Коляска", гениальный „Ревизор", „Тарас Бульба", „Мертвые души" да моло произведений шамычымат возен.

Гогольын генийже эн утларакше „Ревизорышто" да „Мертвые души"-н икымше ужашыже коеш. Тиде кок произведений-шамыч Гогольым литературный классик радамышке шогалтеныт.

Гоголь „Ревизорышто" царский Российын продажный, отсталый, пычкемыш, крепостной могыржым поснак проницательность дене ончыктен. „Мертвые души" произведенийыште Гоголь калык шӱй ӱмбалне шинчыше помещик ден чиновник-шамычын беспросветный, пошлый улмыштым пеш раш сӱретлен ончыктен. Гоголь нине еҥ-шамычын нимолан кӱлдымыштым, вредный улмыштым ончыктен. Нуно чыланат калык труд шотеш илыше бездельник-шамыч улыт.

„Ревизор" ден „Мертвые души" помещичий царский стройлан ненавистьым тарватеныт.

Гогольын мыскылен воштылмыжо царский самодержавийын фундаментшым тарватен, садланак помещичье-чиновнический кругышто Гогольым „бунтовщик", „Российын тушманже" манын ойленыт. Гогольым Сибирьышке кучен колташ требоватлыме йӱкат шоктен.

Революционный демократ-шамыч Белинский, Чернышевский, Добролюбов Гогольым арален выступатленыт. „Ревизор" ден „Мертвые души" произведенийын авторжо — Гогольын творчествыжым у литературын образецшылан выдвигатленыт.

Гогольын произведенийже-шамыч калыкын бесправий, рабство ваштареш протестшым отражатлат да айдемым чот йӧратымым ончыктат. Владимир Ильич Ленин Гогольын идейже „всякий порядочный еҥлан шергакан", манын ойлен.

Моло талантливый ончыл еҥ-шамыч Пушкин, Лермонтов гаяк Гоголят самодержавий дене мучитлалтын, мыскылалтын.

Царский правительство тудым сумасшедшийышке шуктен. Гоголь 1852 ий 21 февральыште—43 ияш колен.

Калыкын йӧратыме, бессмертный—Николай Васильевич Гогольын произведенийжым Советский элын миллион дене калыкше йӧратен лудеш.

Отв. редактор—И. М. МУЗУРОВ.

Уполн. Марглавлита № А—266. Йошкар-Ола, Маргосиздатын типографийже.